

AMERİKA BİRLEŞİK DEVLETLERİ'NDE HAKİMLER SALTANATI DÖNEMİ

Ar.Gör. Özlem YÜCEL*

I. GİRİŞ

Amerika Birleşik Devletleri (ABD)'nde 1787 Anayasası ile kuvvetler ayrılığı sistemi oluşturulmuşsa da uygulamayı gözönünde tutan; bazı yazarlar siyasal kurumlardan birinin üstünlüğüne işaret ederek Amerikan tarihini dönemlere ayırmışlardır. İşte bu dönemlerden birini de Amerika Birleşik Devletleri'nin bugünkü mümtaz yerine gelmesinde büyük payı olan Amerikan Yüksek Mahkemesi'nin kendi tarihi gelişimi içerisinde oynadığı üstün rol nedeniyle "Hakimler Saltanatı (Imperial Judiciary)", "Hakimler Hükümeti (Government by Judiciary)", "Kazai Oligarşi" ya da "Hakimler Aristokrasisi" olarak isimlendirmişlerdir¹. Ancak bu dönemin başlangıcı hakkında bazı farklı görüşler bulunmaktadır².

Bugün için sona erdiği herkes tarafından kabul edilen hakimler saltanatı dönemi yerini artık "Başkan Hükümeti"ne bırakmıştır. Gerçi önce Nixon'un yardımcısı Spiros'un sahtekarlık ve vergi kaçaklığı ile suçlanıp, çekilmeye zorlanması ve daha sonra da Watergate Skandalı bu gelişime büyük bir darbe vu-

rup "Kongre Yönetimi"ni gündeme getirmişse de³, halen bu oluşum sürmektedir. Şunu da belirtmek gerekir ki, Başkan Clinton'un azil sürecinin bu konuda ne tür gelişmelere sebep olacağını bugünden kestirmek çok güçtür.

Konumuzu incelemeye kısa bir tarihi gelişim vererek başlayacağız. Daha sonra meşhur Marbury v Madison davasını ve sonuçlarını değerlendireceğiz. Karar sonrasındaki olayları hakimler saltanatının sona ermesine sebep olan Franklin D. Roosevelt'in çıkarttığı "New Deal" (Yeni Düzen) kanunlarının anayasa uygunluğunun denetlendiği döneme kadar inceleyeceğiz. Daha sonra bu dönemle ilgili olarak genel bir değerlendirme yapıp, ulaştığımız sonuçları belirteceğiz.

II. TARİHİ GELİŞİM

İngiltere'nin Fransa'ya karşı Kanada'da yaptığı savaşı kazanıp, 1763'te Paris Andlaşması'nı imzalamasından ABD'nin çekirdeğini oluşturan onüç Amerikan kolonisinin İngiltere ile olan ekonomik dayanışmaları kopmuştur. Bunun sonucunda esasen aralarında çok önemli farkla bulunan kolonilerin⁴

*. Marmara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Devletler Umu mi Hukuku Anabilim Dalı.

1. GOLDMAN, S., Constitutional Law and Supreme Court Decision-Making Cases and Essays, New York 1982, sh. 11; FEYZİOĞLU, T., Kanunların Anayasa Uygunluğunun Kazai Murakabesi (Yabancı memleketlerde-Türkiyede), Ankara Üniversitesi SBF Yayınları No: 19-1, Ankara 1951, sh. 241.

2. Genel kabul gören görüş bu dönemi anayasa uygunluk denetiminin ilk defa yapıldığı Marbury v Madison kararının verildiği tarih olan 1803 yılından başlatır: TUNAYA, T.Z., Siyasal Kurumlar ve Anayasa Hukuku, 5. bası. İstanbul 1982. sh. 480. Diğer görüş ise, bu dönemi anayasaya aykırılık kararlarının daha sık verilmeye başlandığı 1890 yılından sonra başlatmaktadır. RIKER, W.H., Democracy in the United States, New York 1953, sh. 277.

3. TUNAYA, T.Z., op. cit., 480.

İngiltere'ye karşı gerçekleştirdikleri birleşme onları bağımsızlığa kadar götürecektir. 4 Temmuz 1776'da Bağımsızlık Bildirisi yayınlanır. 1 Mart 1781'de İngiltere ile savaş sürerken "Amerika Birleşik Devletleri Konfederasyonu" ilan edilir.

Bundan sonra 19 Ekim 1781'de İngiliz birlikleri teslim olur ve savaş sona erer. Konfederasyonun çok güçsüz bir birlik sağlaması sebebiyle 17 Eylül 1787'de yeni bir anayasa kabul edilir ve 21 Haziran 1788'de yürürlüğe giren bu anayasa ile konfederasyon federasyona dönüştürülür⁵.

III. 1787 ABD FEDERAL ANAYASASI ve YARGI

İlk haliyle bir giriş ile yedi maddeden meydana gelen bu kısa ve hükümlerinin içeriği itibariyle esnek olan anayasa, 26 değişiklik geçirdikten sonra halen de yürürlüktedir. Federal devletin anayasası olan 1787 Anayasası ile federal devletin yasama, yürütme ve yargı sistemi düzenlenmektedir. Federe devletlerin ise her birinin ayrı bir anayasası bulunmakta ve bununla kendi federe devletin üstündedir ama federe devletin yerini almamıştır. Federal organların yetki alanları belirlidir ve federe devletin yetki alanına tecavüz etmemelidir.

Federal anayasa kuvvetler ayrılığı ilkesini getirirken yasama gücü Senato ve Temsilciler Meclisi'nden oluşan Kongre'ye; yürütme gücü Başkan'a verilmektedir. Yargı gücü ise federal yargı sistemine bırakılmaktadır. Ayrıca her federe devletin de kendi

yargı düzeni bulunmaktadır.

Federe devlet yargısı sulh hakimlerinden ve genel oyla işbaşına gelen Bölge Mahkemeleri (Country Courts) ile federe devlet Yüksek Mahkemesi'nden oluşur⁶.

Federal mahkemeler üç sınıfa ayrılmaktadır⁷:

1. Yüksek Mahkeme (Supreme Court),
2. İstinaf Mahkemeleri (Circuit Court of Appeals).
3. Bölge Mahkemeleri (District Courts).

Bunlardan konumuz açısından önem taşıyan Yüksek Mahkeme, doğrudan doğruya anayasanın ilgili maddesi ile kurulmuş olup, hakim sayısı ise anayasada belirtilmemiştir. Bunu sıradan bir kanunla Kongre tesbit edebilir. Kurulduğunda altı hakimden oluşan Yüksek Mahkeme, bugünkü sayısı olan dokuza 1869'da ulaşmıştır. Yüksek Mahkeme hakimlerini Başkan, Senato'nun tasvibi ile atar. Anayasa hiçbir yaş ve ehliyet şartı belirtmemişse de başlangıçtan beri bu göreve liyakatli insanlar atanmıştır. Adayların siyasi tercihleri atanmalarında etkili olmuşsa da uygulama genellikle ümitlerin boşa çıktığını göstermektedir⁸. Siyasi bir nitelik taşımasına rağmen atamalarda siyasi dengenin korunmasına (Demokratlar ve Cumhuriyetçiler arasında) ve dini azınlıklar arasında denge sağlanmasına dikkat edilmektedir. Genellikle bir katolik ve bir musevi üye bulunur. Ancak siyah bir üyenin atanmasına yakın zamana kadar rastlanmamıştı. İlk kadın hakim de ancak 1981 yılında atanabilirdi⁹.

4. Gerçekten kolonilerin biraraya gelebilmesi büyük bir gelişmedir. Bunu kanıtlayan güzel bir örnek 1760 yılında Amerika'da 1600 kilometre yol kateden Burnaby'in "Amerikan kolonileri su ile ateş kadar eterojen" sözüdür. GÖZE A., *Siyasal Düşünceler ve Yönetimler*, 5. Bası, İstanbul 1989, sh. 487.

5. *Ibid.*, sh. 481-501.

6. *Ibid.*, sh. 502.

7. *Ibid.*, sh. 514; BRYCE, J., *Amerikan Siyasi Rejimi*, (Çevirenler: T. ATAÖV, A. PAYASLIOĞLU), Türk Siyasi İlimler Derneği Yayınları, İstanbul 1962, sh. 74-76.

8. FEYZİOĞLU, T., *op. cit.*, sh. 160.

9. GOLDMAN, S., *op. cit.*, sh. 17-19; GÖZE, A., *op. cit.*, sh. 516.

Anayasaya göre Yüksek Mahkeme hakimleri iyi hal gösterip, itham edilmedikçe görevlerinde hayatları boyunca kalabilirler. Ancak dileyen üye 70 yaşına geldiğinde emekliliğini isteyebilir. Bu şekilde hakimlere siyasilerin baskılarına karşı güvence sağlamak istenmiştir. İyi hal göstermeyenler için ise, "impeachment" prosedürü işletilebilir. Uygulamada sadece bir kez bir Yüksek Mahkeme üyesi itham edilmiştir ve o da temize çıkmıştır¹⁰. Yaşanan tecrübeler ışığında ABD.'de "Bir Yüksek Mahkeme üyesinin hiç bir zaman istifa etmediği ve nadiren öldüğü" söylenir¹¹.

Bütün bu nedenlerle ABD.'de Yüksek Mahkeme hakimlerinin itibarları çok yüksektir. Senatörlük görevini seve seve bırakıp, hakimliğe geçenler olduğu gibi, hakimlinin siyasete girmesini yakışıksız bulup Başkan adaylığı tekliflerini reddedenlere de Amerikan tarihinde rastlanmıştır¹².

Yüksek Mahkeme oyçokluğu ile karar verir. Her dava hakimler tarafından iki defa ele alınır. İlk defasında çoğunluğun fikri ortaya çıkar ve bu yazılı olarak tespit edilir. Hakimlerden biri bu yazılı görüşü hazırlayıp mahkemenin tenkit ve kararına bırakır¹³.

Federal anayasada federal kanunların federal anayasaya uygunluk denetimi konusunda bir hüküm içermemektedir. Ancak bu denetim aşağıda inceleyeceğimiz karar sayesinde Yüksek Mahkeme tarafından yapılmaya başlanmıştır. Zaten bu karar sonrasındır ki, hakimler saltanatı kavramının ortaya atılmasına neden olan gelişmeler yaşanabilmiştir. Bu şekilde Yüksek Mahkeme'nin eline çok önemli bir yetki geçmiştir.

IV. HAKİMLER SALTANATININ ORTAYA ÇIKIŞI ve GELİŞİMİ

A) MARBURY ve MADISON DAVASI¹⁴

Yüksek Mahkeme'ye kuruluşunun ilk üç yılında hiçbir dava gelmemiştir. Halbuki aynı yıllarda federe devlet mahkemeleri önüne bir çok dava gelmişti. Yüksek Mahkeme'ye olan bu ilgisizliğin bir sebebi değerli kimselerin federe devletlerin üst derece mahkemelerini ve bazı yüksek mevkileri tercih etmeleriydi¹⁵. Yüksek Mahkeme "..hayatının ilk oniki senesinde manasız bir hükümet kolu ve bir nevi politika futbolu idi"¹⁶.

Ancak bu durum Marbury ve Madison davasının açılmasına kadar sürdü. Bu davanın esası şu şekildedir: O yıllarda ABD.'de iki siyasi akım mevcuttu. Bir yanda "Federalistler" olarak isimlendirilen federal devletin güçlenmesi tarafları bulunmakta ve diğer yanda ise "Cumhuriyetçiler" olarak adlandırılan federe devletlerin bağımsızlığını ve federal devletin yetkilerinin asgariye indirilmesini savunanlar bulunmaktaydı. (Bugünkü Cumhuriyetçilerle karıştırılmamalı).

1800 yılı seçimlerini Federalist Başkan J. Adams kaybedince, görevi devredeceği 4 Mart 1801 tarihine kadar kendi deyimleriyle "ayak takımının tah-ta oturması"ndan önce ellerinde kalanları kurtarmaya koyuldular. Başkanlık koltuğu gitmişti. Kongre'de çoğunluğu yitirmişlerdi. Bu durumda tek yapabilecekleri yargıyı kendi taraflarına çekebilmektir. Onlar da

10. BRYCE, J., *op. cit.*, sh. 75.

11. GÖZE, A., *op. cit.*, sh. 518.

12. FEYZİOĞLU, T., *op. cit.*, sh. 160-161.

13. BRYCE, J., *op. cit.* sh. 76.

14. Bu konuda geniş bilgi için bkz SAMURAY, F., *Amerikan Modeli Anayasa Yargısı ve Örnek Olay: Marbury ve Madison*, yayınlanmamış yüksek lisans tezi, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Kamu Hukuku Bölümü, İstanbul 1987.

15. TRESOLINI, R.J.-SHAPIRO, M., *American Constitutional Law*, Third Edition, London 1970, sh. 15.

16. BRUCE, A., "Amerika Birleşik Devletlerinde Hükümet ve Anayasa", (Çeviren: İ. ERAYDIN, *İdare Dergisi*, Yıl: 23. Mayıs-Haziran 1952, Sayı: 216, Ankara, sh. 83.

bunun için kolları sıvadılar.

Adams bu yeni seçimde seçilmemiş, meşruluğu onanmamış parlamentosu (Lame Duck Parliament= Topal ördek Parlamento) ile yeni mahkemeler kurmuş ve bu mahkemelere Federalist fikirlere sahip hakimler atamaya başlamıştı. Seçimlerden bir ay önce Yüksek Mahkeme başkanı istifa etmişti. Adams bu çok önemli göreve atama işini yeni Başkan Jefferson'a bırakmayarak kendisinin görüşlerine en güvendiği ve halen bakan olan J. Marshall'ı bu göreve getirdi. Bu arada sulh hakimlerini atama işi son güne kadar devam etmişti. Ancak son günün telaşı ve sınırlı vakit sebebiyle Marshall imzalanıp mühürlenene bazı tayinleri göndermeyip masasında kaldı. Ertesi gün yeni bakan Madison bunların bazılarının yollanmamasını emretti.

W. Marbury'de bu tayin emri gönderilmeyenlerdendi. Marbury bunun üzerine Yüksek Mahkemeye başvurarak imzalı tayin kararlarını tebliğ etmesi için Madison'a bir emirname (Write of Mandarus) gönderilmesini istedi.

Bu dava hükümeti ve Kongre'deki çoğunluğu kızdırdı. Yeni kurulan mahkemeler Kongre'den çıkan bir yasa ile kaldırıldı.

Emirname verilse mahkemenin taraf tuttuğu söylenip, prestij kabına yol açılacak; reddedilecek olsa Cumhuriyetçiler'in "mahkemeler yöneticilerin işleriyle ilgilenmemelidir" tezine haklılık tanınacaktı. Bu zor şartlar altında mahkeme kararını 24.2.1803'de açıkladı. Karar Başhakim Marshall tarafından yazılmıştı. Böylece gelecek eleştirileri üzerine almaktaydı.

Marshall davaya hem hukuka uygun ve hem de iki tarafı da memnun eden bir çözüm buldu. Ayrıca bu fırsattan yararlanarak anayasaya aykırı federal kanunların anayasaya uygunluk denetiminin yapılabilmesinin yolunu açtı¹⁷.

Marbury tayin emrini almaya hakkı vardır. Ancak dayandığı federal kanun anayasaya aykırıdır. Anayasa en üstün ve bağlayıcı bir yasadır. Mahkemeler anayasaya aykırı kanunları uygulamaya zorlanmazlar. Bu nedenle emirnameyi göndermeyi de reddetti.

B. KARARIN ETKİLERİ VE DEĞERLENDİRİLMESİ

Bu kararla birlikte artık yasamanın çıkardığı yasa, anayasaya aykırı ise geçersizdir ve bu geçersizlik büyük küçük bütün mahkemeler tarafından tesbit edilebilecektir.

Bu kararıyla anayasanın ikinci yapımcısı ünvanı¹⁸ alan Marshall'a göre; yargı erkinin başlıca görevi ve yetkisi hukukun ne olduğunu beyan etmektir. Hukuk anayasadır. Bu nedenle hakimler anayasanın ne olduğunu söylemelidir. Anayasaya aykırı kanunların iptali mahkemeler için yalnız bir hak değil, aynı zamanda bir görevdir. Hem de yalnız Yüksek Mahkeme'nin değil, en küçüğünden en büyüğüne kadar baktıkları davaya hukuk kaidelerini uygulamakla görevli bütün mahkemelerin görevidir¹⁹. Ancak anayasaya aykırılık iddiasının en son aşamada inceleneceği en üst derece mahkeme olması hasebiyle Yüksek Mahkeme olacaktır. Sonuç olarak federe devletlerde mahkemeler, federe devlet yasalarının kendi anayasalarına uygunluğunu inceler. Yüksek Mahkeme ise, federe devletler yasalarının ve de federal yasaların federal anayasaya uygunluğunu inceler.

Yüksek Mahkeme'nin federal yasaların, federal hükümet kararlarının federal anayasaya uygunluğunu denetlemesidir ki, mahkemeyi bazen hükümet politikasını denetleyen ve etkileyen bir organ konumuna sokmuştur.

17. Zaten Marshall anayasaya uygunluk denetiminin yapılması-
nı önceden de her zaman savunmuş biriydi. *ibid.*, sh. 83-84.

18. GÖZE, A., *op. cit.*, sh. 515.

19. SAMURAY, F., *op. cit.*, sh. 50-51.

Bu karardan sonra federe devlet mahkemeleri de bu kararın açtığı yoldan ilerlemişlerdir. 1812'de kuzey'deki devletlerde bu kabul edilmeye başlanmış, bazı yerlerde küçük problemler çıkmasına rağmen en son itiraz 1825'de görüldü ve daha sonra burada da sonuca ulaşılmıştır²⁰.

Bu karara karşı olarak kanunların anayasaya uygunluğu denetiminin mahkemeler tarafından gaspedildiğini ileri sürülmüşse de²¹, genel olarak çok olumlu tepkiler alınmıştır. "Yüksek mahkeme yargıçları olmasa anayasa cansız bir mektuptan ibaret kalacaktı"²² denmiştir. Ayrıca Federalizm'in güçlenmesinde Yüksek Mahkeme'nin bu şekilde önemli hizmetleri olmuştur²³.

Marshall'ın gerekçesinde üzerinde o kadar durulmamış olmasına rağmen kanunların anayasaya uygunluk denetimi müessesesinin dayandığı hukuki temellerden biri de kuvvetler ayrılığı nazariyesidir. Amerikan anayasasına göre yasama ve yargıdan hiçbirini birbirinden üstün değildir. Her ikisi de anayasaya tabidir²⁴.

Yasama gücüne geçici bir süre için hakim olan çoğunluklara karşı azınlıkların himayesi fikri de bu denetimin temellerindedir. Temel hak ve hürriyetleri "demokrasinin ifratlarından" korumak endişesi 1787 Anayasası'nı yapanlarda da vardı. Onlar da hürriyete demokrasiden daha fazla önem vermişlerdir²⁵.

C) KARAR SONRASI YÜKSEK MAHKEME UYGULAMASI

Marshall'ın bu kararından sonra uzun bir süreye kanunların anayasaya aykırılığı sebebiyle mahkemeler tarafından tatbik edilmemesi ancak pek nadiren başvuruyla olağanüstü bir tedbir sayılmıştır. 1856 yılına kadar hiçbir federal kanun hakkında anayasaya aykırılık kararı verilmemiştir²⁶. 1883 ve bilhassa 1890'dan sonra yepyeni bir devreye başlamıştır²⁷.

1860-1949 yılları arasında Yüksek Mahkeme tarafından anayasa aykırı bulunan Kongre işlemlerinin sayılarını vermek istiyoruz. Bu bilgiler ışığında bundan sonraki açıklamalarımız daha iyi anlaşılacaktır²⁸.

1860-69.....4	1890-99.....5	1920-29.....19
1870-79.....9	1900-09.....9	1930-39.....16
1880-89.....5	1910-19.....7	1940-49.....1

Kuzey ve Güney arasında yapılan iç harp (1861-1865) sonrası anayasaya aykırılık kararlarının sayısı büyük artış göstermiştir. 1874-1937 yılları arasında Kongre'nin 62 işlemi ile 525 kanunu anayasaya aykırı bulunmuştur²⁹. Bunun çeşitli sebepleri vardır. Fakat asıl hukuki sebep iç savaş sonrası yapılan (1868) XIV. Anayasa değişikliğidir. Siyahlar ile beyazlar arasında eşitliği sağlamaya yönelik olan bu değişiklik ile getirilen hükümler içinde bulunan "uygun

20. FEYZİOĞLU, T., *op. cit.*, sh. 168.

21. Bu konudaki fikirler için bkzn. SAMURAY, F., *op. cit.*, sh. 51-53.

23. SAMURAY, F., *op. cit.*, sh. 53.

24. FEYZİOĞLU, T., *op. cit.*, sh. 172.

25. *ibid.*, sh. 173-174.

26. *ibid.*, sh. 179; TRESOLINI, R.JW-SHAPIRO, M., *op. cit.*, sh. 15.

27. *ibid.*, sh. 179.

28. RIKER, W.H., *op. cit.*, sh. 253.

29. WALKER, D.B., "Amerikan Federalizminin 200. Yıldönümü", (Çeviren: C. ERKUT), *İdare Hukuku ve İlimleri Dergisi (İHİD)*, Yıl: 8, Sayı: 1-3, 1987, sh. 8.

bir hukuki usule başvurulmadan hürriyet ve mülkiyetinden mahrum edilemez" ifadesidir. Gerçi başka hükümlerinden de Yüksek Mahkeme'nin yararlandığı bu değişiklikteki "due process of law" (uygun bir hukuki usul) tabiri en çok kullanılan tabirdir³⁰.

XIII. ve XIV. Anayasa değişiklikleri ile getirilmek istenen eşitlik güneyli federe devletler tarafından ihlal edilirken Yüksek Mahkeme de buna uymuştur. "Eşit ama farklı" kriterini uyguladığı bir çok olayda ırkçı uygulamaları açık ihlallere rağmen anayasaya uygun bulmuştur³¹. Amerikalı hukukçular, "iki ırkın eşit muamele gördüğünden bahseden bu laf kalabalığının" ardından zencilere karşı haşin bir ayrımcı politikanın gizlendiğini belirtmektedirler³². Halbuki XIV. değişiklikte yer alan "equal protection of laws" (kanunların eşit himayesi) kriteri bu yorumun tersini gerektirmekteydi. Yüksek mahkeme ancak 1950'lerden sonra bu kriteri yerinde uygulamaya başlamıştır.

Due process of law şartı yerinde bir yoruma tabi tutulmaya başlanması sonrası yaşamının bu ayrımcı uygulamaları kaldırılmaya başlanabilmiştir³³.

Bu gelişmeler olurken ABD.'de Başkan'ın durumunun kuvvetlenmeye başladığını görmekteyiz. Gerek kuvvetli şahsiyeti olan kişilerin işbaşına gelmesi (Theodore Roosevelt, Wilson, F.D. Roosevelt gibi) ve gerekse toplumsal gelişmeler (I. Dünya Savaşı, büyük ekonomik kriz gibi) bu ortamı hazırladı. Sonuçta hakimler saltanatı dönemine son veren "New Deal" kanunlarının çıkmasına yol açan gelişmeler yaşandı.

V. HAKİMLER SALTANATI DÖNEMİNİN SONU

1929'da yaşanan büyük buhran sonrasında ABD. ekonomisi büyük bir çöküntü içindeydi. Bu durumu "New Deal" (Yeni Düzen) adını verdiği kararlarla aşacağı vaadiyle 1932 seçimlerinde açık farkla iktidara gelen F.D. Roosevelt hemen kararlarının uygulanmasına geçti. Bu şekilde Amerikan toplumunun siyasi, ekonomik ve sosyal yapısında önemli değişiklikler yapılmaya başlandı. Fakat 1934'te bu kararları anayasaya uygun bulan Yüksek Mahkeme, 1935-36 yılları arasında ise anayasaya aykırı buldu. Bunun üzerine ikinci New Deal kanunları çıkarılmışsa da, bunlar da anayasaya aykırı bulunmuştur. 1934'ten başlayıp 1936 yılına kadar geçen üç yıllık süre içinde Yüksek Mahkeme 13 kanunu anayasaya aykırı bulmuştur³⁴.

Bu sırada başkanlık seçimleri yapılır ve F.D. Roosevelt ezici bir çoğunlukla tekrar iktidara gelir. Halk New Deal'e güvenoyu vermiştir. F.D. Roosevelt "Anayasayı Mahkemeye karşı ve Mahkemeyi de kendine karşı korumalıyız"³⁵ diyerek harekete geçti ve Yüksek Mahkeme'nin yapısını değiştirmek istediğini, her yaşlı üyeye (70 yaşını bitirmiş) karşılık bir genç üye atamak istediğini açıkladı³⁶. Bu durum üzerine Yüksek Mahkeme üyeleri ile yapılan gizli pazarlıklar sonucu³⁷ Yüksek Mahkeme içtihadı değiştirirken, Roosevelt'in istediği değişiklikler de Kongre'den geçmez. Roosevelt meydan harbini kaybetmiş, fakat savaşı kazanmıştır³⁸.

Bundan sonra Yüksek Mahkeme'nin verdiği iptal kararlarının sayısı bir hayli azalmış ve "Başkan Hükümeti" dönemi başlamıştır. 1936 yılından 1955 yılına kadar sadece üç tane federal kanun anayasaya

30. FEYZİOĞLU, T., *op. cit.*, sh. 180.

31. Bu konudaki geniş açıklama ve örnekler için bkzn. *ibid.*, sh. 195-198; GÖZE, A., *op. cit.*, sh. 520-542.

32. *ibid.*, sh. 195-196.

33. *ibid.*, sh. 196.

34. RIKER, W.H., *op. cit.*, sh. 268.

35. GOLDMAN, S., *op. cit.*, sh. 322.

36. GÖZE, A., *op. cit.*, sh. 517-522.

37. GOLDMAN, S., *op. cit.*, sh. 322.

38. *ibid.*, sh. 323.

aykırı bulunmuştur³⁹.

VI. GENEL DEĞERLENDİRME

Kanunların anayasaya uygunluğunun mahkemeler tarafından denetlenmesi müessesesinin en geliştiği ülkeleden biri belki de birincisi ABD.'dir. Bu müessese, hiçbir ülkede ABD.'de olduğu kadar hayati bir rol oynamamıştır. Mahkemelerin kanunlar üzerindeki kontrolü "Amerika devlet yapısının kilit taşı" diye vasıflandırılmıştır⁴⁰.

ABD.'de yapılan 26 anayasa değişikliğinden iki tanesi Yüksek Mahkeme kararlarını bertaraf edebilmek için yapılmıştır⁴¹. 1987 yılına kadar 133 federal kanun ve 950 federe devlet yasası anayasa aykırı bulunmuştur⁴².

Hakimlerin anayasaya uygunluk denetimi yapması genel olarak hukuki itirazlarla değil, kararların siyasi eğilimleri sebebiyle eleştirilmiştir. Bir Yüksek Mahkeme hakiminin de dediği gibi "Anayasa Yüksek Mahkemedir"⁴³. Mahkeme kararlarında kendi siyasi eğilimi ve görüşlerini ülkenin genel siyasetini belirleme yetkisine haiz organların görüş ve düşüncelerinden üstün tuttuğu söylenecektir. Bu nedenle Başkan Theodor Roosevelt hakimlerin yüreğinde "Allah Korkusu" olmalı demiştir⁴⁴. Mahkemenin bir tür veto organı ve tutumunun bir tür "Dictature negative" (negatif diktatörlük) olduğu belirtilmektedir⁴⁵. Ayrıca bir çok kararın 4'e karşı 5 oy ile alınması da çok eleştirilere neden olmaktadır (tek adam kararı).

Ancak bu eleştirilere karşılık olarak geniş takdir yetkisini sınırlandırmak amacıyla bazı kıstasları Yüksek Mahkeme kendisi getirmiştir⁴⁶.

1. Bir davanın halli için zorunlu olmadıkça kanunların anayasaya uygunluğu denetlenemez.

2. Kanunların anayasaya uygunluk karinesi. Bunun aksinin ispatı gerekir.

3. Emergency (Olağanüstü hal) durumu. Yani normal şartlarda anayasaya aykırı sayılabilecek bazı haller olağanüstü hallerde anayasaya uygun kabul edilmektedir.

Ancak hakimler saltanatı genellikle abartmalı bulunmakta, bazılarınca müsbet manada anlaşılacaktır. Bu gelişmenin Amerika için faydalı neticeler verdiği belirtilmektedir.

SONUÇ

Marshall verdiği karar ile bütün ülkelere anayasaya uygunluk denetimi açısından öncülük etmiştir. Ayrıca bu cesur davranışı da güzel bir örnek olmuştur.

Ayrıca yargı yetkisini yerinde kullanması gerektiği aksi halde itibarını kaybedeceği Amerikan yargısının geçirdiği evlere bakıldığında çok açık şekilde anlaşılır. Siyasi tercihler anayasaya uygunluk denetimine karıştırılmamalıdır. Bu durum yanlış karar vermekten de kötü sonuçlar doğurur. Çünkü böyle bir durumda mahkeme en önemli vasfı olan itibarını yitirir. Mahkemenin muhafazakar olması konumu itibarıyla yerindedir. Ancak bunda da ölçü kaçırılmamalıdır. Toplumdaki gelişmelerden uzak durulmamalıdır.

Böyle bir durumda yargının elinden yetkisini almak da bir çözüm değildir. Aksine bu daha da büyük sorunlara yolaçar.

39. TRESOLINI, R.J.-SHAPIRO, M., *op. cit.*, sh. 21.

40. FEYZİOĞLU, T., *op. cit.*, sh. 155.

41. WALKER, D.B., *op. cit.*, sh. 7.

42. BRODERICK, R.J., "Amerika Birleşik Devletlerinin Bugünkü Anayasası", (Çeviren: N. KIZIL), *İdare Hukuku ve İlimleri Dergisi (İHİD)*, Yıl: 8, sayı: 1-3, 1987, sh.35.

43. GÖZE, A., *op. cit.*, sh. 516.

44. RIKER, W.H., *op. cit.*, sh. 268.

45. GÖZE, A., *op. cit.*, sh. 517.

46. FEYZİOĞLU, T., *op. cit.*, sh. 236-241.